

ЗА НОВАТА АВТОМАТИЗИРАНА ИНФОРМАЦИОННА СИСТЕМА ЗА ПРОИЗВОДСТВАТА ПО НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ И СТАБИЛИЗАЦИЯ И РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2015/848 ОТНОСНО ПРОИЗВОДСТВАТА ПО НЕСЪСТОЯТЕЛНОСТ

гл. ас. д-р Александър Александров
Пловдивски университет, България

***Резюме:** Изследването анализира разпоредби на Регламент (ЕС) 2015/848 в частта относно изграждането, целите, съдържанието и действието на вписванията в регистрите за несъстоятелност. Разгледана е и националната ни правна уредба, свързана с новата автоматизирана информационна система за несъстоятелност и стабилизация към Министерство на правосъдието (регистър за несъстоятелност и стабилизация), за която е предвидено да бъде свързана с единния европейски портал за правосъдие. Направена е съпоставка на данните, които се оповестяват чрез националния регистър за несъстоятелност с данните за производствата по несъстоятелност и стабилизация, които се оповестяват чрез търговския регистър.*

***Ключови думи:** несъстоятелност, стабилизация, опрощаване (погасяване) на задължения, Регламент (ЕС) 2015/848, Директива (ЕС) 2019/1023, регистър на несъстоятелността, създаване и свързване на регистрите на несъстоятелността, информационна система за несъстоятелност и стабилизация, оповестяване на информация в регистъра на несъстоятелността, единен европейски портал за електронно правосъдие*

ABOUT THE NEW AUTOMATED INFORMATION SYSTEM OF INSOLVENCY AND RESTRUCTURING PROCEEDINGS AND REGULATION (EU) 2015/848 REGARDING INSOLVENCY PROCEEDINGS

Assist. Prof. Alexander Alexandrov, PhD
University of Plovdiv, Bulgaria

Abstract: *The study analyzes the provisions of Regulation (EU) 2015/848 regarding the establishment, objectives, content and consequences of entries in insolvency registers. It also examines the Bulgarian legal framework related to the new automated information system for insolvency and restructuring proceedings at the Ministry of Justice (Insolvency and Restructuring Register), which is planned to be connected to the European e-Justice Portal. The analysis includes a comparison between the information disclosed through the national insolvency register and that available through the company register regarding insolvency and restructuring proceedings.*

Key words: *insolvency, restructuring, discharge of debts, Regulation (EU) 2015/848, Directive (EU) 2019/1023, insolvency register, establishment and interconnection of insolvency registers, information system of insolvency and restructuring, publication of information in insolvency registers, European e-Justice Portal*

Увод

В ДВ, бр. 93 от 07.11.2023 г., беше обнародвана Наредба № 9 от 30.10.2023 г., издадена от Висшия съдебен съвет¹, във връзка с изграждането на национален регистър за несъстоятелността в България и обмена на информация между Висшия съдебен съвет и Министерство на правосъдието относно производствата по несъстоятелност и стабилизация. Наредбата е приета от Пленума на Висшия съдебен съвет след съгласуване с Министъра на правосъдието на основание законната делегация по чл. 377а от Закона за съдебната власт. Изграждането на новата автоматизирана информационна система за несъстоятелност и стабилизация (*която по-нататък ще наричам за краткост регистър за несъстоятелността*) е в изпълнение на член 24, пар. 2 от Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. относно производството по несъстоятелност² и чл. 29 от Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г.³ Регламент (ЕС) 2015/848 предвижда изграждане и свързване

¹ НАРЕДБА № 9 от 30.10.2023 г. за условията и реда за предоставяне от Висшия съдебен съвет на информацията по чл. 24, параграф 2 от Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2015 г. относно производството по несъстоятелност, както и данни относно производствата по несъстоятелност, стабилизация и посаяване на задължения.

² Регламентът е публикуван в официалния вестник на Европейския съюз, брой 141 от 5 юни 2015 г., 19 – 72. С него е отменен Регламент (ЕО) 1346/2000 на Съвета от 29 май 2000 г. относно производството по несъстоятелност.

³ Директива (ЕС) 2019/1023 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. за рамките за превантивно реструктуриране, за опрощаването на задължения и забраната за осъществяване на дейност, за мерките за повишаване ефективността на производства по реструктуриране, несъстоятелност и опрощаване на задължения и за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132.

на националните регистри за несъстоятелността на държавите членки на ЕС в единен европейски портал за електронно правосъдие. По този начин ще се избегне необходимостта да се правят справки във всеки отделен национален регистър, а достъпът до информация ще се осъществява от една входна точка, чрез която ще може да се направи едновременно справка във всички национални регистри по зададени параметри за търсене. Освен това регламентацията на националните регистри за несъстоятелност чрез регламент на Европейския съюз унифицира обхвата на данните, които всяка държава следва да оповестява в националния си регистър. Разпоредбата на чл. 21 от отменения Регламент (ЕО) 1346/2000 предвиждаше правото на синдика да извърши вписване на решението за откриване на производство по несъстоятелност в съществуващи публични регистри на държавите членки. Регламентът обаче не задължаваше държавите да създадат регистри, в които да се оповестява информация, свързана с производствата по несъстоятелност, нито предвиждаше свързване на тези национални регистри в единна система, каквато е предвидена в Регламент (ЕС) 2015/848 чрез свързването им в единния европейски портал за правосъдие. До приемането на новия регламент всяка държава членка на национално ниво предвиждаше собствени средства и начини за оповестяване на информацията относно производствата по несъстоятелност, както и обхвата на данните, подлежащи на оповестяване.

Създаването на националните регистри за несъстоятелност и стабилизацията и свързването им в единен европейски портал е регламентирано в параграфи от 24 до 30 на Регламент (ЕС) 2015/848. В чуждестранната литература тази уредба се коментира като една от най-прогресивните части на европейското право, свързано с несъстоятелността⁴. Свързването на националните регистри чрез единния европейски портал минава преди това през изграждане на тези национални регистри от държавите членки. За да се осигури техническата свързаност на националните регистри с единния европейски портал, Европейската комисия издаде през 2019 г. Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/917⁵. Системата за свързване на националните регистри за

⁴ Виж Нрусай, Анна. European Insolvency Proceedings. Commentary on Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on Insolvency Proceedings (Recast). Wolters Kluwer, 2021, Chapter 2, p. 314.

⁵ Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/917 на Комисията от 4 юни 2019 година за определяне на техническите спецификации и мерки и другите изисквания за системата за взаимно свързване на регистрите по несъстоятелност в съответствие с член 25 от Регламент (ЕС) 2015/848 на Европейския парламент и на Съвета.

несъстоятелност представлява децентрализирана система за свързване на националните регистри с европейския портал за електронно правосъдие. Чрез нея се осигурява възможност за бързо търсене и предоставяне на информацията, посочена в Регламент (ЕС) 2015/848, както и прозрачност и лесен достъп до данни за всички лица, осъществяващи стопанска дейност в границите на ЕС⁶. Това се случва не чрез изграждане на единен регистър, в който се включва цялата налична информация от националните регистри, а чрез изграждане на платформа, която само свързва чрез единен интерфейс и дава едновременно достъп до националните регистри на всяка държава членка.

1. Цели на регистрите за несъстоятелността

Целите на регистрите за несъстоятелността могат да се очертаят в няколко насоки. На *първо* място, да се подпомогнат съдилищата и то най-вече при трансгранични производства по несъстоятелност, при които е необходим по-широк обмен на информация⁷. На *второ*

⁶ Стремешът да се осигури прозрачност по отношение на лицата, осъществяващи стопанска дейност в ЕС, може да се проследи през последните няколко десетилетия. Още с Директива 68/151/ЕИО на Съвета от 9 март 1968 година (Първа директива) е предвидено държавите членки да създадат възможност за оповестяване на определени данни за дружествата (чл. 2 от Директивата). С Директива 78/660/ЕИО относно годишните счетоводни отчети (Четвърта директива) е разширен обхватът на счетоводни данни, които дружествата са задължени да оповестяват. С Директива 89/666/ЕИО на Съвета от 21 декември 1989 година се въвежда изисквания за оповестяване на данни за клонове на дружества, които извършват дейност в друга държава членка (Единадесета директива), а Директива 2005/26/ЕС за презграничните сливания (Десета директива) предвижда оповестяване на плана за преобразуване. С Директива 2012/17/ЕС се предвижда свързването на търговските регистри на държавите членки, което да улесни не само презграничните сливания, но и да създаде благоприятна и прозрачна за търговците среда и да повиши конкурентоспособността, като се създаде по-висока правна сигурност и се подобри презграничната комуникация (съображение 5 от Директивата). До приемането на Директива 2012/17/ЕС европейските актове предвиждаха правила за оповестяване на данни, а след приемането ѝ, както и с Регламент (ЕС) 2015/848, вече в европейското законодателство се предвиждат и правила за свързване и обмен на информация между националните търговски регистри и регистрите за несъстоятелността.

⁷ Регламент (ЕС) 2015/848 определя международната компетентност на съда да образува и разглежда производство по несъстоятелност срещу длъжник, който е образувал предприятие по смисъла на Регламента на територията на повече от една държава членка. Когато един длъжник развива стопанска дейност в различни държави членки, компетентен да разгледа молбата за откриване на произ-

място, да се предостави необходимата информация и публичност на кредиторите, като те бъдат информирани за основните етапи, през които минава производството по несъстоятелност и сроковете, в които могат да упражнят правата си. На *трето* място, да се предостави необходимата информация и публичност на длъжниците на несъстоятелното лице, което е особено важно за тях, когато изпълняват задълженията си към несъстоятелния длъжник, с оглед изискването изпълнението да бъде насочено към синдика. На *четвърто* място, чрез вписванията в регистъра за несъстоятелността се осигурява възможност за получаване на информация от широк кръг стопански субекти с оглед потенциалното влияние на стопанските затруднения на едно лице върху останалите субекти в общия пазар и опасността за тях да не съберат вземанията си при сключване на сделки с несъстоятелния длъжник. На *пето* място, оповестяването на информацията създава правна сигурност за третите лица и дава възможност за осъществяване на обществен контрол върху актовете на съдилищата, които се обявяват в регистъра. Постигането на тези цели изисква да се създаде подходяща система, която да позволява бърз и лесен достъп до информация. В тази връзка пар. 27, пар. 1 от Регламент (ЕС) 2015/848 задължава държавите членки да осигурят безплатен достъп до „задължителната“ за публикуване информация.

водство по несъстоятелност е съгът в онази държава членка, в която се намира центърът на основни интереси на длъжника. За търговците е въведена презумпция, че центърът на основни интереси е в държавата, в която се намира седалището на търговеца. За физическите лица, които нямат търговско качество, но упражняват независима стопанска или професионална дейност, е въведена презумпцията, че техният център на основни интереси е основното място на дейността им. Ако длъжникът притежава предприятия в държава членка, различна от тази, в която е центърът на основни интереси, то компетентността на съдилищата в тази държава членка е ограничена само до имуществото, което се намира в тази държава членка (в този смисъл и чл. 759, ал. 1 ТЗ) и евентуалното започване на производство по несъстоятелност в тази държава членка се определя в Регламента като „вторично“ или „частично“ спрямо производството в държавата членка, където се намира център на основни интереси, където следва да се проведе „главното производство“. Частичните производства обаче са допустими да се образуват по изключение в конкретни хипотези, като при образуване на главно производство частичните производства се преобразуват във вторични. Глава III на Регламента урежда правила за вторичните производства по несъстоятелност относно компетентността на съда, приложимото право и сътрудничеството между съдилищата. Това сътрудничество между съдилищата в случаите на трансгранична несъстоятелност изисква обмен на информация.

2. Обхват на данните, които подлежат на оповестяване в регистъра на несъстоятелността

Съгласно чл. 24, пар. 2, б. „в“ и препращането към приложение А на Регламент (ЕС) 2015/848 информацията, подлежаща на вписване и публично оповестяване в националния регистър за несъстоятелността, включва данни само относно производствата по несъстоятелност. Регламентът не предвижда задължително оповестяване на информация и актове, свързани с производствата по стабилизация и погасяване (опрощаване) на задълженията на предприемачите по смисъла на чл. 760а и част пета на ТЗ⁸. Въпреки това чл. 4, ал. 2 от Наредба № 9 от 2023 г. на ВСС предвижда обмен, обобщаване на информация и нейното оповестяване в регистъра за несъстоятелността не само относно производствата по несъстоятелност, но и относно производствата по стабилизация и погасяване на задължения на предприемачи. Тази информация следва да бъде събирана и обобщавана в изпълнение на чл. 29 от Директива (ЕС) 2019/1023. Наредбата на ВСС регламентира не само реда за събиране и оповестяване на данни за производствата по несъстоятелност в изпълнение на разпоредбите на Регламента, но също така и данни в изпълнение на изискванията на Директива (ЕС) 2019/1023.

В чл. 24, пар. 2 от Регламента са посочени елементите на т.нар. „задължителна информация“, която всяка държава членка следва да оповестява във връзка с образуваните производства по несъстоятелност и до която трябва да се осигури свободен и безплатен достъп. Докато ЗТРРЮЛНЦ⁹ предвижда вписване на обстоятелства и обявяване на актове (чл. 4 и чл. 5), Регламент (ЕС) 2015/848 и Наредба № 9 на ВСС ползват понятието „информация“. Акцентът е върху оповестяването на данни с цел прозрачност и по-широко информироване на третите лица, което е основна цел на регистъра за несъстоятелността. Затова и вписването в този регистър има основно оповестително действие и много ограничени други правни последици, на които ще се спира по-нататък. Извън тази „задължителна информация“, държавите членки могат да предвидят оповестяване на други актове и данни, достъпът до които може да бъде предпоставен срещу заплащане на такси. Задължителната информация включва най-съществените данни, свързани с производствата по несъстоятелност, в т. ч. данни за вида на производството, датите на неговото обра-

⁸ Търговски закон.

⁹ Закон за търговския регистър и регистъра на юридическите лица с нестопанска цел.

зуване и приключване¹⁰, данни за длъжника и за съда, пред който се води производството¹¹, данни за синдика и сроковете, в които кредиторите могат да предявят вземанията си, данни за съда, пред който може да се обжалва решението за откриване на производството и срокът за това. Начинът, по който е предвидено да се оповестява информацията, я прави лесно разбираема и синтезирана, без да е необходимо третите лица да се запознават в детайли с целите съдебни актове¹².

До приемането на Регламент (ЕС) 2015/848 и въвеждането на задължение за гържавите членки да изградят поне един национален регистър за несъстоятелността, в гържавите от ЕС се наблюдаваха два подхода за оповестяване на такава информация. В част от гържавите, сред които доскоро беше и България, оповестяването на информация за производствата по несъстоятелност се осъществяваше чрез търговския регистър, а не в самостоятелен регистър за несъстоятелността. Други гържави имаха изградени самостоятелни регистри за несъстоятелността, в които се вписваха данни само относно производствата по несъстоятелност¹³. Разпоредбата на чл. 24 от Регламента предвижда

¹⁰ „Датата на образуване на производството“ означава датата на пораждаване на правните последици на решението, с което е открито производството по несъстоятелност, съгласно националния закон на гържавата членка, в която е постановено решението. Датата на приключване на производството също се определя съгласно националното законодателство, но тъй като не във всяка гържава членка законът предвижда окончателен акт за приключване на производството, не винаги може да се определи дата на приключване (въпросът е обсъждан в Решение C-116/11 на CEC Bank Handlowy v. Christianopol). Затова и съгласно Регламента датата на приключване на производството се оповестява, ако такава може да се определи съгласно националния закон. Съгласно Търговския закон това е датата на влизане в сила на решението по чл. 735 ТЗ, с което се прекратява производството, а не на решението, с което се постановява заличаване на търговеца в търговския регистър (у нас съществува практика на съдилищата често да постановяват отделно решение за заличаване на търговеца след като влезе в сила решението за прекратяване на производството по несъстоятелност).

¹¹ Съгласно чл. 2, пар. 6 от Регламента под „съд“ се разбира всеки национален орган, който е компетентен да открие и проведе производство по несъстоятелност.

¹² Тази информация следва да бъде оповестявана, независимо дали откритото производство е главно или вторично по смисъла на съображение 23 и Глава III от Регламента. Разпоредбата на чл. 22 от Регламент (ЕС) 1346/2000 (отм.) предвиждаше оповестяване единствено на решението за откриване на главното производство.

¹³ Изследвания на Европейската комисия показват, че оповестяването на информация, свързана с производството по несъстоятелност, единствено в

Всяка държава членка да изгради „един или повече“ регистри, чрез които се оповестяват актове и обстоятелства, свързани с производствата по несъстоятелност. В момента у нас функционират два регистра, чрез които се оповестява едновременно информация за производствата по несъстоятелност и стабилизация – търговският регистър към Агенция по вписванията и регистърът за несъстоятелността, който се води от Министерство на правосъдието. За разлика от търговския регистър, който оповестява факти и обстоятелства само за търговците (изключвам юридическите лица с нестопанска цел, които се вписват в същия регистър), регистърът за несъстоятелността оповестява информация за образуваните производства по отношение на всички субекти (физически или юридически лица), включително без търговско качество, за които в търговския регистър няма открити партиди. Съгласно чл. 4, ал. 1, т. 5 и т. 6 от Наредба № 9 от 2023 г. на ВСС в регистъра на несъстоятелността се оповестяват данни за всички юридически и

търговските регистри не дава задоволителни резултати. Свързването на търговските регистри на държавите членки, предвидено в Директива 2012/17 (ЕС), не е достатъчно да предостави пълна информация за производствата по несъстоятелност, тъй като физическите лица, спрямо които може да се открие производство по несъстоятелност, обикновено не се вписват в търговските регистри със самостоятелни партиди (като например скритите съучастници, предприемачите, заличените еднолични търговци и неограничено отговорните съдружници - чл. 609 – 611 ТЗ). Освен това в някои държави не всички търговски дружества подлежат на вписване в търговския регистър, а само капиталовите дружества. Данните, свързани с производствата по несъстоятелност, които се оповестяват в различните държави, също се различават. Всичко това води до непълнота на информацията, което изисква нормативно регулиране на европейско ниво и свързване на националните регистри в единен европейски портал. Към 2012 г. 14 държави членки имат действащи самостоятелни регистри за несъстоятелността. В 9 държави се оповестява информация, свързана с производства по несъстоятелност в други регистри, като най-често това е търговският регистър. Съгласно чл. 92 от Регламента държавите членки трябваше да изградят националните си регистри за несъстоятелността в срок до 26 юни 2018 г., а от 26 юни 2019 г. да започне изграждането на системата за общо свързване на националните регистри в единен европейски портал. Съгласно чл. 1 от Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/917 свързването на регистрите в единния европейски портал следваше да се осъществи до 30.06.2021 г. Към 2019 г. 16 държави членки са изградили самостоятелни регистри за несъстоятелността, а към края на 2024 г. всички държави членки имат създадени такива регистри, макар не всички да са свързани и достъпни през единния европейски портал. Вж Impact Assessment accompanying the Revision of Regulation (EC) 1346/2000 on insolvency proceedings, SWD(2012) 416 final, 12 December 2012, p. 29, 36-37.

физически лица-гльжници, независимо дали имат търговско качество, или не и независимо дали упражняват, или не независима стопанска или професионална дейност. Информация за лицата без търговско качество се съдържа единствено в регистъра за несъстоятелността, а за търговците се оповестява информация както в търговския регистър, така и в регистъра за несъстоятелността. Всичко това налага извода, че от гледна точка на субектите, за които се оповестява информация, има в голяма степен припокриване. Регистърът за несъстоятелността обаче е с по-широк обхват, защото чрез него се оповестяват данни за всички лица, спрямо които е открито производство по несъстоятелност или стабилизация, включително за търговците, а в търговския регистър се оповестява информация само за търговците.

Разпоредбата на чл. 24, пар. 4 от Регламента допуска да не се оповестява информация за физическите лица, спрямо които се водят производствата, когато те не упражняват независима стопанска или професионална дейност¹⁴. Съгласно чл. 609 – 611 ТЗ такива лица биха могли да бъдат неограничено отговорните съдружници, заличеният едноличен търговец, наследниците на починал едноличен търговец, потребители (ако бъде приет закон за потребителската несъстоятелност). Ако все пак гържавите членки предвидят в националните си законодателства да се оповестява такава информация, то Регламентът допуска тя да не бъде достъпна през единния европейски портал. Това обаче изисква в националните законодателства да се предвиди задължително уведомяване на чуждестранните кредитори по реда на чл. 54 от Регламента за откритото производство по несъстоятелност. В противен случай техните вземания не се засягат и за тях няма да се прилагат сроковете за предявяването им съгласно националното законодателство. В тази връзка възниква въпросът към кой момент ще се прецени дали гльжникът има чуждестранни кредитори. Какво би се случило, ако един кредитор промени адреса си или се установи в друга гържава членка след откриване на производството по несъстоятелност? За да не възникват подобни спорни хипотези, разпоредбата на чл. 4, ал. 1, т. 6 от Наредба № 9 от 2023 г. на ВСС уместно според мен предвижда, че в регистъра се оповестяват данни за всички физически лица, субекти на производствата по несъстоятелност, независимо дали упражняват, или не стопанска или

¹⁴ Възможността да не се оповестяват данни за физическите лица, субекти на производството по несъстоятелност, когато не упражняват професионална дейност, е резултат от компромис между необходимостта да се оповестява информация относно производствата по несъстоятелност, от една страна, и от друга страна, нормативните изисквания, свързани със защитата на личните данни.

професионална дейност. Наредбата не е предвидила дерогацията по чл. 24, пар. 4 да не се оповестяват данни за такива физически лица.

Съпоставка на данните, които се оповестяват в търговския регистър съгласно ТЗ и в регистъра за несъстоятелността съгласно чл. 4, ал. 1 от Наредба № 9 и чл. 24, пар. 2 от Регламент (ЕС) 2015/848, показва в голяма степен припокриване. От данните, които държавите членки са задължени да предвидят за оповестяване в националните регистри по несъстоятелност, в търговския регистър не се оповестяват само: *на първо място*, информация по чл. 24, пар. 2, б. „з“ относно срока, в който кредиторите трябва да предявят вземанията си. Такава информация обаче се съдържа в самото съдебно решение съгласно чл. 630, ал. 1 ТЗ. Неудобството в случая е, че кредиторите следва да се запознаят със съдържанието на самото съдебно решение, а идеята на европейския законодател е основната информация да е бързо и лесно достъпна, без да е необходимо прочитане на самите актове, постановявани в производството. *На второ място*, в търговския регистър не се оповестява информация за това дали откритото производство по несъстоятелност е главно, вторично или частично по смисъла на чл. 3 от Регламента (информация, която се изисква от чл. 24, пар. 2, б. „з“). *На трето място*, не се оповестява съдът, пред който може да се обжалва решението за образуване на производството, а се оповестява само съдът, постановил решението (информация, която се изисква от чл. 24, пар. 2, б. „и“, „й“ от Регламента). От друга страна, в търговския регистър се оповестява информация за различните етапи на производството по несъстоятелност, неговото спиране, обявяване в несъстоятелност, започване на осребряване и разпределение на масата на несъстоятелността, прекратяване на правомощията на длъжника, началната дата на неплатежоспособност или свърхзадълженост, налагането на обща възбрана и запор и др.¹⁵ Тази информация не е задължителна за оповестяване в регистъра за несъстоятелността съгласно Регламента и Наредба № 9 на ВСС.

Изводът е, че в търговския регистър се оповестява доста широк кръг от информация и данни за производството по несъстоятелност, но не и всички данни, които се изискват по чл. 24, пар. 2 от Регламента. От друга страна, регистърът за несъстоятелността към Министерството на правосъдието в момента предоставя много широк кръг от информация, включително част от съдържанието на доку-

¹⁵ Данните, които се оповестяват чрез търговския регистър, са посочени в чл. 67, ал. 58 от Наредба № 1 от 14 февруари 2007 г. за водене, съхраняване и достъп до търговския регистър и до регистъра на юридическите лица с нестопанска цел.

менти по делото, като така оповестената информация чрез регистъра дори надхвърля изискванията на Регламентта.

Създаването на национални регистри за несъстоятелността има за цел не само постигане на факта на оповестяването, но и това да се случва бързо, лесно и безплатно. Разпоредбата на чл. 24, пар. 1 задължава държавите членки да осигурят оповестяване на информацията във възможно най-кратък срок. Най-бързият начин това да се случва е по електронен път и чрез минимална намеса на човешки фактор. Съгласно чл. 6, ал. 2 от Наредба № 9 на ВСС Висшият съдебен съвет предоставя на Министерството на правосъдието (което води регистъра на несъстоятелността) данни чрез автоматизиран обмен между системите за управление на делата, използвани от съдилищата, и информационните системи на Министерството на правосъдието. Данните, които предоставя ВСС и които постъпват в регистъра за несъстоятелността, са посочени в чл. 4, ал. 1 на Наредбата, като съпоставката с текста на чл. 24, пар. 2 от Регламентта показва пълно сходство. Националният законодател не е предвидил допълнителни данни за задължително оповестяване, въпреки че такива на практика се съдържат в регистъра за несъстоятелността. Наредбата не предвижда включване в регистъра за несъстоятелността на информация относно лишените от права директори, което е предвидено в чл. 24, пар. 3 от Регламентта като опция за държавите членки. В контекста на ТЗ това е свързано с ограниченията, които възникват за управителите при приключване на производството по несъстоятелност и във връзка с което е производството по Глава 51 ТЗ за възстановяване в права. С измененията на ЗТРРЮЛНЦ, обнародвани в Държавен вестник, бр. 82 от 27 септември 2024 г., се създаде нова разпоредба на чл. 3а, ал. 4, която задължава Агенцията по вписванията да създаде регистър на лицата, лишени от права, да бъдат управители. С реализирането на този регистър ще бъде изпълнено изискване на Директива (ЕС) 2019/115116. В съображение 14 от Директивата е предвидено този регистър да е достъпен чрез единния европейски портал за правосъдие или чрез единната цифрова платформа, предвидена в Регламент (ЕС) 2018/172417. Така ще се осигури бърз и ле-

¹⁶ Директива (ЕС) 2019/1151 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 година за изменение на Директива (ЕС) 2017/1132 във връзка с използването на цифрови инструменти и процеси в областта на дружественото право (Цифровата директива).

¹⁷ Регламент (ЕС) 2018/1724 на Европейския парламент и на Съвета от 2 октомври 2018 г. за създаване на единна цифрова платформа за предоставяне на

сен достъп до информация за лицата, лишени от права да осъществяват функцията на управител. Смятам обаче, че би било по-целесъобразно тази информация да бъде включена в регистъра на несъстоятелността, вместо да се създава отделен регистър към Агенция по вписванията. Би било добре *de lege ferenda* да се предвиди изрично, че в този регистър ще се включва и информация за лица, лишени от право да упражняват търговска дейност с присъда, съгласно чл. 37 от Наказателния кодекс.

3. Действие на вписването в националния регистър по несъстоятелност

Съгласно чл. 24, пар. 5 от Регламент (ЕС) 2015/848 вписването на данни в националния регистър за несъстоятелността има единствено последиците, предвидени в националното законодателство и в Регламента. В националното ни законодателство липсват разпоредби, които да предвиждат последици от вписването в този регистър. Последиците, които Регламентът предвижда във връзка с вписванията в националните регистри за несъстоятелността, са основно в две насоки.

Първата последица е посочена в чл. 55, пар. 6 от Регламента и е свързана със сроковете за предявяване на вземанията от кредиторите. За чуждестранните кредитори срокът за предявяване е не по-кратък от 30 дни от оповестяване на решението за откриване на производството по несъстоятелност в регистъра за несъстоятелност на държавата, в която е образувано производството. Като разпоредба, съдържаща се в Регламент, (нормативен акт с приоритет пред националното законодателство), за чуждестранните кредитори срокът за предявяване на вземанията им няма да започне да тече от вписване на решението в търговския регистър (чл. 685, ал. 1 ТЗ), а от вписването му в националния регистър за несъстоятелността. Предлагам *de lege ferenda* това да се предвиди изрично в чл. 685, ал. 1 ТЗ, защото съгласно сега действащия текст на тази разпоредба срокът за всички кредитори тече от датата на вписване на решението за откриване на производството по несъстоятелност в търговския регистър, което противоречи на Регламента.

Втората последица от оповестяването на откритото производство по несъстоятелност в националните регистри за несъстоятелността е свързана с изпълнението на задължения към несъстоятелния длъжник. Разпоредбата на чл. 31 от Регламента, която е сходна с чл. 636 ТЗ, предвижда изпълнението на задълженията към несъстоятелния длъжник

достъп до информация, до процедури и до услуги за оказване на помощ и решаване на проблеми и за изменение на Регламент (ЕС) № 1024/2012.

да се приема от синдика. В случай, че изпълнението на задължение към длъжник в открито производство по несъстоятелност бъде изпълнено в държава, различна от държавата, в която е открито производство, то изпълнението ще се счита валидно изпълнено, ако изпълнителят задължението не е знаел за откритото производство по несъстоятелност. Ако обаче решението за откриване на производството по несъстоятелност е вписано в регистъра на несъстоятелността на държавата по местоизпълнение (макар и решението да е постановено в друга държава членка), то знанието за откритото производство се презюмира и изпълнението би било недействително по отношение на кредиторите. Разпоредбата на чл. 31, пар. 2 въвежда оборима презумпция за знание на лицето, изпълнило задължението си, след като решението за откриване на производството е вписано в националния регистър за несъстоятелността на държавата по местоизпълнение на задължението преди изпълнението. В същата разпоредба се съдържа и оборима презумпция в обратния смисъл – предполага се, че лицето, изпълнило задължението си, не е знаело за откритото производство, ако изпълнението е осъществено преди оповестяване на решението за откриване на производството в националния регистър за несъстоятелността на държавата по местоизпълнение.

В тази връзка разпоредбата на чл. 28 от Регламента предвижда задължение за синдика да оповести решението за откриване на производството по несъстоятелност в националните регистри за несъстоятелността на всяка държава членка, в която длъжникът е образувал предприятие¹⁸, като оповестяването се извършва по реда, предвиден за оповестяване на решението в съответната държава. В тази връзка възниква въпросът как синдикът ще извърши вписване в нашия регистър за несъстоятелността, при положение че информацията там постъпва само служебно от информационната система на съдилищата. Смятам, че в това отношение е налице законова празнина и *de lege ferenda* следва да се регламентира ред, по който синдикът ще може да заяви за вписване на решението за откриване на производство по несъстоятелност в регистъра за несъстоятелността¹⁹. Освен това Регламентът предвижда възмож-

¹⁸ Съгласно чл. 2 от Регламента понятието „предприятие“ има по-различно значение от това, вложено в чл. 15 на ТЗ. „Предприятие“, по смисъла на регламента, е „място“, на което длъжникът е извършвал трайно дейност в последните три месеца преди сезиране на съда за образуване на производство по несъстоятелност, а не съвкупност (обект), която може да бъде предмет на сделка.

¹⁹ Съгласно чл. 624 ТЗ решението за откриване на производството по несъстоятелност се вписва в търговския регистър, като съдът е длъжен да го

ност синдикът да оповести решението за откриване на производството по несъстоятелност и в регистрите за несъстоятелността на други държави членки, в които несъстоятелният длъжник не е имал предприятие, ако синдикът намери това за необходимо.

Съгласно чл. 29, пар. 1 от Регламента, когато бъде открито производство по несъстоятелност срещу длъжник, образувал предприятие в друга държава членка, което предприятие е вписано в публичен регистър на тази държава членка, синдикът е длъжен да оповести решението за откриване на производството в този регистър, когато местното законодателство изисква такова оповестяване. В тази хипотеза би попаднал чуждестранен търговец, вписан в търговския регистър клон на чуждестранен търговец по реда на чл. 17а ТЗ. Съгласно чл. 17а, ал. 3 ТЗ във вр. с чл. 3а, ал. 2 ЗТРРЮЛНЦ вписването на решението за откриване на производството по несъстоятелност може да се извърши служебно в търговския регистър въз основа на данни от регистъра, в който е вписан длъжникът, получени чрез системата за взаимно свързване на регистрите на държавите членки. Това обаче не изключва правомощието на синдика съгласно Регламента лично да заяви вписване на решението. ЗТРРЮЛНЦ не предвижда изрично такава възможност. Следвайки приоритетното прилагане на Регламента над националното законодателство, смятам, че синдикът в производството, образувано в друга държава членка, може да бъде заявител по чл. 15 ЗТРРЮЛНЦ и да впише решение за откриване на производство по несъстоятелност в нашия търговски регистър. Смятам, че е добре *de lege ferenda* в ЗТРРЮЛНЦ изрично да се предвиди това право на синдика в съответствие с чл. 29 от Регламента.

изпрати служебно за вписване в деня на постановяването му или най-късно на следващия работен ден. Отделно от това, чрез информационната система на съдилищата и по реда, предвиден в Наредба № 9 от 2023 г. на ВСС, информация за откритото производство постъпва и в регистъра на несъстоятелността. В Полша до 1 юли 2021 г. редът за оповестяване на решението за откриване на производството е бил аналогичен на действащия у нас, т.е. обявяването е възложено на съда, постановил решението. В тази връзка в Полша е бил обсъждан въпросът дали препратката на Регламента относно реда за вписване на решението към националното законодателство не е изисквал обявяването да се направи от съда, или е било допустимо това да се извърши пряко от синдика. Затова текстът на Регламента би могъл да поражда спорове в държавите, където е предвидено оповестяването на решенията за откриване на производство по несъстоятелност да се извършва от съда. Разпоредбата на чл. 102 от Германския закон за несъстоятелността предвижда синдикът да подава искане до германския съд във връзка с оповестяването на решението, а не пряко заявяване от синдика до регистъра.

Когато длъжникът е образувал предприятие в друга държава членка и в това предприятие са включени вещни права, синдикът е задължен да впише решението за откриване на производството по несъстоятелност и в съответния имотен регистър на държавата по местонахождение на имота, ако местното законодателство изисква решенията за откриване на производството да се оповестяват в този регистър. Нашето законодателство не предвижда вписване на решението за откриване на производството по несъстоятелност в книгите на Службата по вписванията и по този начин за третите лица се създава риск да не разберат за откритото производство по несъстоятелност, а при сключване на сделки с недвижими имоти основен източник на данни за третите лица са вписванията в имотния регистър. Лицата, които придобиват вещни права, следва да проверяват в търговския регистър дали техният прехвърлител не е в откритото производство по несъстоятелност, защото това обстоятелство може да доведе до нищожност на сделката по отношение на кредиторите (чл. 64б, ал. 1, т. 3 ТЗ). Вписването на решението за откриване на производство по несъстоятелност в имотния регистър ще създаде по-голяма сигурност за третите лица и ще се защити в по-голяма степен общественият интерес²⁰. *De lege lata*, ако чуждестранен търговец, срещу когото е открито производство по несъстоятелност в друга държава членка, притежава недвижим имот в България, синдикът не може да заяви за вписване това решение в имотния регистър у нас, защото националното ни законодателство не предвижда такова вписване.

Цялата правна уредба, която изисква вписване на решението за откриване на производството по несъстоятелност в националните регистри за несъстоятелността на отделни държави членки, не съответства на общата идея за свързаност на тези регистри в единния европейски портал за електронно правосъдие. Тези текстове вероятно са следствие от чл. 21 на отменения Регламент (ЕС) 1346/2000, който предвиждаше възможност синдикът да поиска оповестяване на основната част от решението за откриване на производството по несъстоятелност във всяка държава членка по реда за оповестяване в съответната държава. Отмененият регламент обаче не предвиждаше създаване на специални регистри за несъстоятелността, нито единен европейски портал за свързване на тези национални регистри. За разлика от чл. 21 на Регламент (ЕС) 1346/2000 (отм.), сега

²⁰ За този проблем виж у Григоров, Гр. Несъстоятелност. С., Сиби (Grigorov, Gr. Nesastoiatelnost. S., Sibi), 2017, с. 230.

действащият чл. 28 от Регламент (ЕС) 2015/848 предвижда задължение за синдика да оповести решението за откриване на производството по несъстоятелност в националните регистри за несъстоятелността на всяка държава членка, в която има създадено предприятие на длъжника. Това оповестяване обаче не е условие за признаване на решението за откриване на производството по несъстоятелност. Последниците на решението се зачитат във всички държави членки от момента на влизането му в сила, независимо от това дали е било оповестено в националните регистри, или не, освен ако няма изрични разпоредби в друг смисъл (съображение 75 във Вр. с чл. 19 от Регламента). Оповестяването създава по-голяма правна сигурност, особено в периода до цялостното свързване на всички национални регистри в единния европейски портал. Ако следваме идеята за обща свързаност на националните регистри обаче, би било по-добре да се предвиди презумпция за знание за откритото производство по несъстоятелност, ако е извършено вписване на решението в поне един национален регистър за несъстоятелността, достъпен през единния европейски портал. Свързването на всички регистри в единния портал ще направи излишно оповестяването на решението за откриване на производството по несъстоятелност в отделните национални регистри. Затова и в западната литература разпоредбата на чл. 31, пар. 2 от Регламента се критикува и се счита за неуместна²¹.

Изводът е, че *de lege lata* вписването в регистъра за несъстоятелността има най-вече информативно (оповестително) значение и не поражда правни последици, различни от посочените в Регламента и разглеждани по-горе. Вписването няма нито конститутивно, нито доказателствено значение. *De lege lata*, от гледна точка на националното ни законодателство, вписванията на обстоятелства и обявяването на актове, свързани с производството по несъстоятелност, имат правни последици, само ако са направени в търговския регистър, а конкретните последици от тези вписвания са регламентирани в Търговския закон.

Заключение

Развитието на технологиите дава възможност за модернизация на нормативната уредба. Промените в нормативните актове ясно очертават стремежа на законодателя да ползва технологичните достижения и по този начин да създава среда на по-голяма правна сигурност, по-широк достъп до информация и по-задълбочено унифициране на националните законодателства в държавите членки на ЕС.

²¹ Така Reinhard Bork, Kristin Van Zwieten. Commentary on the European insolvency regulation. Oxford university press. Second edition, 2022, p. 389.

Създаването и свързването на националните търговски регистри и регистрите за несъстоятелността на държавите от ЕС чрез единния европейски портал за правосъдие изграждат благоприятна среда за развитие на международната икономика и сътрудничеството между стопанските субекти в различните държави, както и среда на по-голямо доверие между тях. Нашето национално законодателство следва технологичното развитие и се придържа към идеята за широк обмен на информация, като в някои отношения дори надхвърля изискванията на европейското законодателство. Правната уредба на нашия регистър за несъстоятелността предвижда оповестяване на информация, която дори надхвърля изискуемата от европейското законодателство, което следва да се отчете в положителен аспект. Търговският закон обаче има нужда от изменение в частта относно сроковете за предявяване на вземанията от чуждестранните кредитори, така че разпоредбите му да не противоречат на Регламента. Слабост на националното законодателство е липсата на рег, по който синдик може да впише чуждестранни съдебни решения в националния ни регистър за несъстоятелността. Слабост е също така липсата на изрична уредба на правото на синдика да заявява за вписване в търговския регистър на решения за откриване на производства по несъстоятелност, постановени в други държави членки, когато тези решения се отнасят до чуждестранни търговци, образували предприятие в България (вписали клон на чуждестранен търговец). Слабост е и липсата на правна възможност за вписване на решенията за откриване на производството по несъстоятелност в имотния регистър (книгите по вписванията).